

Mārcis Auziņš: Nākotne ir tagadnes lēmumu sekas

*Prof. Mārcis Auziņš, Latvijas Universitātes rektors
Delfi, 19. februāris 2009, 23:11*

Pēdējā pusgada laikā ir notikušas dramatiskas izmaiņas globālajā un Latvijas ekonomikā, kas vairākus valstu un cilvēku licis pārskatīt līdzšinējo dzīves modeli un vērtības. Galvenais secinājums – dzīvot pa vecam vairs nav iespējams, ir nepieciešamas pārmaiņas, turklāt visos līmeņos, sākot no valsts politikas un pārvaldes un beidzot ar katra indivīda domāšanu un darba stilu. Šoreiz droši var apgalvot, ka nekad vairs nebūs kā agrāk.

Tāpēc mūsu galvenais uzdevums šodien - katram pašam uzņemties atbildību un iniciatīvu ne tikai par savu dzīvi un pārstāvēto darbības nozari, bet enerģiski piedāvāt savu redzējumu valsts kopējo jautājumu risināšanā. Tieši šis pārliecības vadīts, es atkal un atkal publiski esmu gatavs runāt par augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju attīstību Latvijā, turpinot apelēt pie mūsu politikas veidotāju veselā saprāta un sirdsapziņas un aicinot pieņemt tālredzīgus un mūsu valsts nākotnei izšķirīgus lēmumus. Domājot par šodien, prātā nāk notikumi tuvākā un tālākā pagātnē. Pirms gandrīz 20 gadiem, kad 90. gadu sākumā nokļuvu savā pirmajā atbildīgajā amatā Latvijas Universitātē, un citu ikdienišķu jautājumu starpā, man bija jālemj arī par Fizikas nodaļas finansējuma izlietojumu. Situācija nodaļā toreiz nebija no vieglākajām. Toreiz viens no maniem vecākajiem kolēģiem - profesors Ilmārs Vītols, pieredzējis vadītājs un vieds cilvēks, man teica - varam kaut vai mirt badā, bet, ja no sava ļoti trūcīgā budžeta neatradīsi vismaz 10-15% attīstībai, proti, investīcijām nākotnē, nekādas nākotnes nodaļai nebūs vispār. Toreiz mēs šos procentus atradām un ieguldījām attīstībā, un tie ir nesuši acīmredzamus un finansiāli izmērāmus augļus. Pašlaik Fizikas nodaļa ir viena no veiksmīgākajām Latvijas Universitātē un, pateicoties dažādiem projektiem, tā pati ģenerē vismaz otru pusi no sava budžeta. Tie ir simtiem tūkstošu latu gadā, ko nodaļa iegūst, realizējot visdažādākos projektus, tai skaitā ārzemju kompāniju pasūtījumus. Vēl pirms nedēļas man bija arī sarunas ar divu laboratoriju vadītājiem, kuri sūdzējās, ka trūkst kvalificētu cilvēku, lai izpildītu visus pasūtījumus. Laboratorijām visvairāk trūkst speciālistu, nevis aprīkojuma vai pasūtījumu! Šis minētais gadījums pilnībā atspoguļo kopējo tendenci Latvijā - mums katastrofāli trūkst labu speciālistu un profesionāļu.

Kāpēc es to minu? Tikai tādēļ, ka uzdrošinos apgalvot - arī valsts budžetā ir jāatrod šie padsmi procenti, lai ieguldītu tos vidēja termiņa attīstības projektos, kas dos nepieciešamo grūdienu ilgtspējīgai un mērķtiecīgai Latvijas tautsaimniecības attīstībai. Latvijas ekonomikas eksperti uzskata, ka mūsu valsts ekonomikas stimulēšanai būtu nepieciešams veltīt no 300 līdz 500 miljoniem latu, 10% jeb vismaz 30 miljonus no tiem ir nepieciešams ieguldīt jaunu zināšanu ģenerēšanā un inovāciju radīšanā. Tikai inovācijas un produktu ar augstu pievienoto vērtību radīšana nodrošinās mūsu nelielās valsts attīstību nākotnē, ņemot vērā tās ierobežotos dabas resursus.

Salīdzinājumam - pašreizējās situācijas raksturojums. 2009. gada valsts kopējais budžeta finansējums zinātnei ir nedaudz vairāk par 28 miljoniem latu. Tiešais finansējums zinātniskajai darbībai augstskolām pagājušajā gadā bija arī apmēram 5 miljoni latu, šogad tas tika samazināts līdz apaļai nullei latu! Kopējo valsts budžeta finansējumu visai augstākajai izglītībai 2009. gadā Finanšu ministrija oficiāli vēl nav nosaukusi, bet ir skaidrs, ka tas nepārsniegs 100 miljoni latu, kas būs par 20 līdz 30 miljoniem latu mazāk nekā pērn.

Rezumējot - ja mēs vēlamies normālu dzīvi nākotnē, turklāt salīdzinoši tuvā, tad šobrīd ir pēdējais laiks, kad ieguldīt naudu jaunu zināšanu radīšanā, izglītībā un inovācijās. Tas

ir stratēģijas un nācīgas pastāvēšanas jautājums. Gribu apgalvot, ka, gudri šo naudu ievirzot sistēmā, atdeve būs milzīga un daudzkārt pārsniegs ieguldījumu apjomu, dodot tik ļoti nepieciešamo grūdienu Latvijas ekonomikai un cilvēkresursu attīstībai, vienlaikus arī izglītībai un zinātnei.

Šajā kontekstā, protams, svarīgs ir jautājums, kādu zinātni mēs Latvijā vēlamies attīstīt? Kā pētniecību un inovatīvo darbību padarīt maksimāli efektīvu un atbilstošu tautsaimniecības vajadzībām? Procesam jānotiek divos virzienos - gan jāinvestē finanšu resursi pašās inovācijās, gan arī būtiski jāpilnveido pētniecības organizāciju un to efektivitātes izvērtēšanas kritēriji. Šo jautājumu risināšanā mums ir gatava nākt palīgā Eiropas Savienība, izdalot struktūrfondu līdzekļus projekta *Zinātnes un inovāciju politikas veidošana un administratīvās kapacitātes stiprināšana* realizācijai. Jautājums ir, vai Latvijas valdība ir gatava uzsākt šo struktūrfondu projektu? Šobrīd Ministru kabinets to ir iekļāvis atliekamo projektu sarakstā, jo neuzskata to par steidzamu un pašlaik nepieciešamu mūsu tautsaimniecībai. Manuprāt, maigi sakot, tas ir ļoti netālredzīgs lēmums.

Latvijas Universitāte sevi pamatoti uzskata par Latvijas valsts attīstības garantu, un mēs esam gatavi uzņemties savu daļu atbildības par zinātnes un inovāciju attīstību, tam nepieciešamo finanšu resursu efektīvu apgūšanu. Tomēr tas, kāda Universitāte un mūsu valsts izskatīsies pēc desmit gadiem, ir atkarīgs ne tikai no LU mācībspēku, darbinieku un studentu aktivitātes, kritiskās domāšanas kapacitātes un lēmumu kvalitātes, bet arī no tā, vai mūsu politiķi LU spēs saskatīt spēcīgu instrumentu tautsaimniecības uzplaukuma veicināšanai un kā pratīsim diskusijās iesaistīt plašāku sabiedrību, iegūt tās atbalstu, lai Universitāte kļūtu par atpazīstamu Latvijas zīmolu Eiropā un pasaulē. Tāpēc aicinu ikvienu sirdī un darbos būt kopā ar Latvijas Universitāti un mūsu valsti!